

INGEN TID Å MISTE

RUTINER FOR NÆRVÆR OG FRAVÆR I SKOLEN

Siljan kommune skal jobbe for at elever i skolen opplever trivsel, trygget, utvikling og mestring. Denne planen angir retningslinjene for hvordan skolene skal forbygge og håndtere alvorlig skolefravær. Målet er at alle elever skal oppleve at skolen skal være et godt sted å være og lære.

INNHOLD

1. Hva er bekymringsfullt skolefravær?	6
2. Hva er årsaken til bekymringsfullt skolefravær?	8
2.1 Den onde sirkelen	9
2.2 Hvem utvikler langvarig bekymringsfullt skolefravær	10
2.3 Ulike typer fravær	11
3. Forebygging av bekymringsfullt skolefravær	15
4. Hva gjør du? - Trinn for trinn	18
Referanser	22

FORORD

I Norge har alle barn og unge rett og plikt til grunnskoleopplæring, jfr. opplæringsloven § 2-1.

Nærværarbeid handler om å legge til rette slik at elever trives og ønsker å være til stede på skolen. Elever som fullfører sin skolegang har bedre forutsetninger for å lykkes i livet både med hensyn til deres sosiale funksjonsevne, psykiske helse, muligheter i arbeidslivet og hvordan hverdagen takles. De aller fleste barn og ungdommer går på skolen frivillig og uten problemer. Imidlertid har vi elever som strever med å komme på skolen, og som av ulike grunner får mange fraværsdager. Dersom barn og unge uteblir fra opplæringen over lengre tid kan det skape vansker for videre skolegang. Flere av elevene som dropper ut av videregående opplæring har hatt et gjennomgående høyt fravær da de gikk i grunnskolen.

Siljan kommune skal forebygge frafall i tidlig alder, og iverksette tiltak raskt når en elev har høyt skolefravær. Vi vet fra forskning at skoler som legger vekt på betydningen av tilstedeværelse og har gode rutiner for registrering og oppfølging av fravær, ofte har lav fraværspromatikk. Når fraværet kan avdekkes tidlig, kan vi hindre at det øker og gjør situasjonen for eleven vanskeligere. Det er vårt felles ansvar å samarbeide for å finne gode løsninger slik at eleven igjen opplever motivasjon og ønsker å komme tilbake til skolen. Godt forebyggende arbeid, avdekking, grundig kartlegging og rask igangsetting av tiltak, forbedrer prognosen for disse elevene.

Denne planen angir retningslinjene for hvordan skolene i Siljan skal forebygge og håndtere alvorlig skolefravær. Planen er bygget opp med teoretisk, der vi beskriver viktigheten av et forebyggende arbeid. I tillegg defineres forståelsen av skolefravær ut ifra teorier og lovverk. Deretter følger en handlingsdel som beskriver rutinene for oppfølging av fravær.

Vi håper at du som ansatt i skolen i Siljan kommune føler deg bedre rustet til å møte alvorlig skolefravær etter å ha lest disse rutinene. Tydelige retningslinjer, rutiner og handlingsplaner for arbeidet med fravær er nødvendig. Vi har også erfart at bestemte holdninger er avgjørende for å lykkes i arbeidet med alvorlig skolefravær. Når alt kommer til alt er det den voksnes vilje og evne til å samarbeide rundt barn og unge som avgjør hvor mye skolefravær vi skal ha. Koordinering er avgjørende. Skal vi lykkes med å løse utfordringene med alvorlig skolefravær må alle parter ta ansvar og bidra til at eleven kommer seg tilbake på skolen.

Planen er utarbeidet i et tverrfaglig samarbeid mellom Grunnskole-avdelingen, PP-tjenesten, Barneverntjenesten og Skolehelsetjenesten. Siljan kommune har hentet inspirasjon fra flere andre kommuner i arbeidet, spesielt Færder, Bærum, Drammen og Stavanger kommune, og noe av teksten er hentet fra disse kommunene.

Hva kjennetegner en skole med fokus på nærvær?

- Læreren tar ansvar for å bygge en god relasjon til alle elever.
- Skoleledelsen setter tema «Hvordan vi bygger gode relasjoner» på agendaen årlig.
- Klasserommet preges av elevmedvirkning og gode demokratiske prosesser.
- Alle elever opplever mestring i skolehverdagen.
- Kontaktlærer følger rutine og bekymringsgrense for fravær.
- Klassemiljøet oppleves som et inkluderende miljø.
- Tilpasset opplæring gjelder alle elever og gjennomføres i størst mulig grad gjennom variasjon og tilpasninger innenfor fellesskapet.
- Ansatte, elever og foresatte er kjent med skolens nærværssinnsats og fravær rutiner.

Skolen jobber med dette som:

- Tema i klassen
- Tema i individuelle samtaler mellom elev og lærer
- Tema på foreldremøte
- Tema på utviklingssamtaler
- Tema på personalmøter

1. Hva er bekymringsfullt skolefravær?

Målsetting: Siljan kommune har som mål at alle barn og unge møter på skolen, og at bekymringsfullt fravær blir fulgt opp. Elever med bekymringsfullt fravær skal få rask hjelp. Det er også et mål for kommunen at alle barn og unge opplever trivsel, trygghet, utvikling og mestring.

Skolefravær er et fagfelt med stor kompleksitet, spesielt når fraværet har vart over tid. Utdanningsdirektoratet (2016) skriver at: «Fravær i grunnskolen kan deles i dokumentert og udokumentert fravær. I grunnskolen er det to typer dokumentert fravær. Det er dokumentert fravær av helsemessige grunner og permisjon innvilget av skolen». Innledningsvis er det nyttig å skille mellom gyldig og ugyldig fravær.

Skolevegning er mye brukt i tilfeller der fravær fra skolen assosieres med følelsesmessige vansker som angst eller depresjon.

Bekymringsfullt skolefravær trenger imidlertid ikke innbefatte en emosjonelt betinget vegring hos eleven mot å være til stede på skolen. Jo Magne Ingul (2011) beskriver alvorlig skolefravær som «.. fravær fra undervisningen og det sosiale fellesskapet i skolen, gyldig eller ugyldig, av et omfang/en hyppighet som medfører bekymring knyttet til elevens faglige utvikling, samt elevens sosiale tilhørighet og utvikling».

Etter Inguls definisjon er fravær bekymringsfullt når omfanget fører med seg negative konsekvenser for elevens sosiale og faglige utvikling. Dette innebærer at også gyldig fravær kan være bekymringsfullt. Med bakgrunn i dette har Siljan kommune valgt å bruke begrepet bekymringsfullt skolefravær, om skolefravær som krever tiltak. Ved fravær som varer over tid brukes begrepet langvarig bekymringsfullt skolefravær.

GYLDIG FRAVÆR

Gyldig fravær er sykdom, innvilget permisjon, helseoppfølging som legetime, tannlegetime og lignende eller fravær grunnet forhold eleven og foreldre ikke rår over.

UGYLDIG FRAVÆR

Ugyldig fravær er fravær som ikke er dokumentert, enten i enkelttimer, eller hele dager. Dersom eleven har fravær uten foresattes viten og samtykke, vil det regnes som ugyldig fravær. I tillegg regnes et hvert fravær som ugyldig inntil skolen har fått beskjed av foresatte om årsaken til fravær, og skolen har definert årsaken til fraværet som gyldig.

NÅR SKAL DU HANDLE VED BEKYMNINGSFULLT SKOLEFRAVÆR?

- Har én enkelttime eller mer ugyldig fravær.
- Møter opp på skolen, men forlater den igjen.
- 10 prosent gyldig eller ugyldig fravær.
- 10 enkelttimer i en termin.
- Gjentakende forsentkomming. Mer enn 3 ganger per måned.

Melding om fravær: Foresatte til eleven skal melde fra til skolen før skolestart samme dag som eleven er fraværende. Det skal gis beskjed fra foresatte om årsaken til fraværet og om hvor lenge man tror fraværet vil vare.

Fravær som ikke er varslet: Skolen skal kontakte foresatte snarest dersom eleven er fraværende uten at det er gitt melding.

Registrering av fravær: Kontaktlærer har ansvar for at fraværet føres daglig. Timelærer skal uten ugrunnet opphold gi beskjed om timefraværet til kontaktlærer. Kontaktlærer foretar en gang i måneden en gjennomgang av fraværet.

Ansvar for oppfølging av planen:

- Gjennomgås årlig på personalmøter i alle virksomheter i oppvekst.
- Evalueres årlig på ledermøte i Oppvekstavdelingen.
- Informeres om på foreldremøter på skoler og barnehager hvert år.

Tidspunkt	10% fravær
15.oktober	Ca 4 dager
1.desember	Ca 7 dager
Terminslutt 15.januar	Ca 10 dager
1.mai	Ca 6 dager
Terminslutt	Ca 10 dager

2. Hva er årsaken til bekymringsfullt skolefravær?

Vansker med å møte opp på skolen starter gjerne i det små, med fravær fra timer deler av dagen eller enkeltdager. Alvorlig bekymringsfullt skolefravær kan oppstå gjennom hele den opplæringspliktige alder, men det er økt risiko i forbindelse med skolestart og overganger (Ingul, 2005). Forekomsten av fravær er noe høyere i ungdomsskolen enn i barneskolen. Jo eldre ungdommen er, jo vanskelig kan det være å finne virksomme tiltak. Dersom fraværet varer over tid, vil atferden ofte bli mer fastlåst og tilleggs-problematikk kan oppstå (Grøholt, Sommerchild & Garløv, 2008). For å forebygge utvikling av alvorlig skolefravær, bør det derfor være en lav terskel for igangsetting av tiltak.

Det kan være flere årsaker til at enkelte elever utvikler langvarig alvorlig skolefravær, og problematikken er som regel sammensatt (Ingul, 2005). Vi vet at årsakene til langvarig alvorlig skolefravær er både individuelle, relasjonelle og strukturelle, og ofte kan de ikke skilles tydelig fra hverandre. Når en elev ikke ønsker eller makter å være på skolen, er dette et symptom på at noe er vanskelig. Vanskene kan være på mange nivåer:

- **Individ:** neurobiologisk sårbarhet, traumer, psykiske eller fysiske lidelser, rusproblematikk, lærevansker, osv.
- **Familie:** konflikter i familien, manglende struktur, sykdom, dysfunksjonell kommunikasjon, endringer i familiesituasjon, vold eller rusmisbruk, osv.
- **Sosialt:** utfordringer knyttet til venner/mangel på venner, mangel på tilhørighet, mobbing, osv.
- **Skole:** hyppige lærerbytter, høyt lærerfravær, manglende struktur og forutsigbarhet, dårlig klassemiljø, ikke tilpasset opplæring, osv.
- **I lokalmiljøet:** subkulturelle trender og holdninger til skole, nærmiljø med lite rom for annerledeshet, osv.
- **Samfunnsmessige og kulturelle forhold:** sterkt fokus på prestasjon, «generasjon perfekt», osv.

Tradisjonelt har vi hatt sterkt fokus på de individuelle faktorene. Ofte er barn og unges hverdag mer sammensatt, derfor må vi utvide perspektivet når vi søker etter årsaksforklaringer.

Noen ganger kan det være vanskelig å identifisere konkrete årsaker til fraværet. Ofte har problemene utviklet seg over tid, og det som en gang var utløsende faktorer, er kanskje ikke så aktuelt lenger. Det kan da være nyttig å se på hva som opprettholder og påvirker skolefravær, uavhengig av årsak.

2.1 Den onde sirkelen

En av de viktigste opprettholdende faktorene ved fraværproblematikk er å være borte fra skolen. Fravær over tid kan føre til at eleven blir sosialt isolert og mister tilhørighet til jevnaldrende. Eleven blir gjerne hengende etter med skolearbeid og opplever å få negative tanker om det å være på skolen. Over kort tid kan eleven utvikle økt angst og opplevelsen av å ikke mestre skolen. Disse konsekvensene av fravær gjør det vanskeligere og vanskeligere for eleven å komme tilbake til skolen. Eleven har kommet inn i det vi kan kalle den onde sirkelen, modellert slik:

2.2 Hvem utvikler langvarig bekymringsfullt skolefravær?

Bekymringsfullt skolefravær oppstår uavhengig av etnisitet, sosioøkonomisk bakgrunn, evennivå og kjønn. Lærevansker utløser ikke nødvendigvis alvorlig skolefravær, men barn som er mye borte fra skolen mister ofte mye undervisning og kan få vansker med å følge den faglige progresjonen.

Langvarig bekymringsfullt skolefravær kan utvikle seg gradvis eller oppstå plutselig. Fraværet kan oppstå i hele skoleforløpet, men har økt risiko ved skolestart, i overgangen til ungdomsskolen eller videregående skole, ved skolebytte, eller etter lengre ferier og sykefravær (Lysne, 1996).

Lysne (1996) har identifisert faktorer i både individet og omgivelsene som kan bidra til, eller beskytte mot, utvikling av langvarig bekymringsfullt skolefravær.

Risikofaktorer	Beskyttende faktorer
Elev	
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har en psykisk sårbarhet • Eleven er innadventd • Eleven har prestasjonsangst • Eleven har bekymringer for andre ting enn skole • Eleven har lærevansker • Lav sosial kompetanse 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har et positivt selvbilde • Eleven har gode sosiale relasjoner på skolen – minst én god venn • Skolefaglig mestring
Familie	
<ul style="list-style-type: none"> • Psykiske lidelser hos foresatte • Samspillsvansker i familien • Endrede familiesituasjoner • Manglende grensesetting • Foresatte med egne negative erfaringer knyttet til skolen 	<ul style="list-style-type: none"> • God psykisk helse hos foresatte • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • Familiens støtte i sosiale nettverk • Tydelig grensesetting
Skole	
<ul style="list-style-type: none"> • Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær • U hensiktsmessig håndtering av og holdninger til fravær • Dårlig klasse- og læringsmiljø • Mobbing • Lite kontinuitet i opplæringen – høyt lærerfravær • Lav kompetanse om barns psykiske vansker 	<ul style="list-style-type: none"> • Gode fravær rutiner • God klasseledelse • Velfungerende tilpasset opplæring • God relasjon mellom lærer og elev • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • God informasjonsflyt ved overganger • Gode rutiner og handlingsplaner for intervensjon ved et høyt fravær • Tidlig involvering av andre instanser

Kilde: Lysne, 1996

2.3 Ulike typer fravær

For lettere å kunne forstå årsakene til bekymringsfullt skolefravær er det viktig å se på hva slags funksjon fraværet kan ha for den enkelte elev. Kearney og Silverman (1996) fokuserer på årsakene til at eleven har vansker med å komme på skolen, og hva som opprettholder atferden. De ulike grupperingene viser hvordan bekymringsfullt skolefravær for elever enten handler om å **unngå negative opplevelser eller oppnå positive opplevelser**:

UNNGÅ NEGATIVE OPPLEVELSER	
UNNGÅELSE TYPE 1	UNNGÅELSE TYPE 2
<p>Unngå stimuli som vekker generell negativ affekt eller emosjonelt ubehag (flukt fra ubehagelige følelse):</p> <p>Opplevelsen av å ikke ville gå på skolen er knyttet til generelt ubehag i skolesituasjonen. Dersom elevene unngår skolen (og dermed også unngår den negative opplevelsen) opprettholdes og forsterkes atferden. I noen tilfeller kan ubehaget være knyttet til bestemte situasjoner som eleven vil forsøke å unngå, f.eks. skolegården, en bestemt person, gymsalen, o.l.</p>	<p>Unngå ubehagelige sosiale situasjoner eller vurderingssituasjoner (flukt fra skremmende situasjoner):</p> <p>Eleven vegrer seg for å gå på skolen for å unngå situasjoner der han/hun må eksponere seg sosialt, eller bli evaluert. Dette omtales ofte som prestasjonsangst. Dette kan f.eks. være å snakke høyt i klassen, snakke med andre mennesker, ha prøver, o.l.</p>
OPPNÅ POSITIVE OPPLEVELSER	
OPPNÅELSE TYPE 1	OPPNÅELSE TYPE 2
<p>Oppnå oppmerksomhet fra foresatte eller andre viktige personer:</p> <p>Eleven er hjemme fra skolen for å oppnå oppmerksomhet fra f.eks. foresatte. Den positive konsekvensen eleven opplever når han/hun blir hjemme vil opprettholde og forsterke elevens vegring for å gå på skolen.</p>	<p>Oppnå forsterkere/goder utenfor skolen:</p> <p>Eleven blir hjemme for å oppnå noe positivt. Det kan dreie seg om belønninger, som f.eks. å se på TV, spille dataspill, være med venner, shopping, rus o.l. Den positive konsekvensen av å bli hjemme vil også her opprettholde og forsterke elevens vegring for å gå på skolen.</p>

Unngåelse - og vegringsatferd kan ha flere funksjoner hos den enkelte elev, og det er derfor viktig at skolen eller eventuelt andre hjelpeinstanser kartlegger mulige årsaker til elevens høye fravær for å kunne iverksette riktige og nødvendige tiltak (Løvereide 2011).

Trude Havik (2017) omtaler ulike begreper for skolefravær. Det foreligger ikke entydige skiller mellom disse kategoriene, men de er med på å gi et bilde av ulike former for skolefravær og de bakenforliggende årsakene. Kategoriene dekker heller ikke alle typer bekymringsfullt skolefravær, men er et godt utgangspunkt når en skal ta opp skolefravær med elever og foresatte.

Skulkerne	Skolevegrere
<p>Kjennetegnes ved at de:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ misliker skolearbeidet, kjeder seg, er lite interessert eller motivert av skolearbeidet og lekser. ○ har sjeldent dårlig samvittighet for å være borte fra skolen. ○ ofte trassige overfor voksne. ○ viser oftere anti-sosiale egenskaper eller atferdsforstyrrelser. ○ trekkes mot andre stimulerende og appellerende aktiviteter utenfor skolen. ○ mindre engstelige og ikke bekymret for å gå på skolen. ○ skjuler ofte fraværet for foreldrene/lærerne ved å finne på unnskyldninger. <p>Viktig: Forskning viser at skulkerne ikke har problemer med å få venner, men har flere konfliktfylte vennskap. Skulker ofte fordi de har fått en invitasjon fra en venn.</p>	<p>Elever som vil gå på skolen, men som ikke klarer det. De får negative følelser bare ved tanken på at de skal gå til skolen, og vil derfor slippe denne vonde følelsen. De føler intenst ubehag og motvilje mot å gå på skolen, og foreldrene strever med å få dem av gårde til skolen.</p> <p>Kjennetegn:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ofte introverte, stille, flinke og pliktoppfyllende. ○ Sjeldent atferdsvansker, men er emosjonelt sensitive. ○ Angstrelaterte og fysiologiske symptomer. ○ Ofte mer skolemotiverte enn skulkerne, men oppdages på et senere tidspunkt. ○ Ubeklag kan være knyttet til spesielle fag, voksenpersoner, aktiviteter, prøver, mobbing eller lignende. ○ Starter ofte med gradvis fravær. <p>Viktig: Jobbe tett med hjemmet, og relasjoner på skolen. Det er viktig å kartlegge utfordringene hos eleven nøye. Viktig med gradvis opptrapping av tilbakeføring til skolen.</p>

De motvillige	Streiferne
<p>Vegrer seg for å gå på skolen på grunn av:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ensomhet ○ Alvorlig grad av angst ○ Somatiske problemer ○ Engster seg uten av noen vet om det. <p>Ligner mye på skolevegrere, men de er på skolen og er derfor vanskelige å oppdage. Ofte store kamper hjemme om å komme seg på skolen. Lærerne har lett for å forveksle dem med «late, trøtte og giddeløse elever», noe som gjør elevene enda mer motløse.</p> <p>Viktig: Voksne som skaper gode relasjoner.</p>	<p>Elever som kommer til skolen, men som kommer og går til undervisning og streifer rundt i gangen eller skolegården når de egentlig skulle være i klasserommet.</p> <p>Viktig:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kartlegge grunnen til hvorfor de ikke er i klasserommet. ○ Være positiv til at de kommer til skolen, fordi det betyr at det er mer attraktivt å være der enn hjemme. ○ De kan ha det vanskelig hjemme, eller at foresatte ikke aksepterer at de er hjemme eller kommer hjem i skoletiden. ○ Disse elevene må ha tydelige grenser for hvor de skal være, i tillegg til en støttende og varm hånd.
Separasjonsangst	Foreldremotivert skolefravær
<p>Overdrevet og urealistisk redsel for eller negative tanker knyttet til separasjon eller atskillelse fra omsorgspersoner eller noen barnet er sterkt knyttet til, fordi barnet er engstelig for at noe kan skje med foreldrene når de ikke er hjemme.</p> <p>Kjennetegn:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ høylytte i separasjonssituasjoner ○ kvalme/vondt i hodet når omsorgspersonene skal forlate dem ○ problemer med å sove på eget rom eller overnatte hos andre ○ lettere for å utvikle psykiske lidelser som panikkangst, agorafobi (frykt for åpne plasser), sosial fobi, generelle angstlidelser, tvangslidelser, bipolar lidelse og depresjon ○ noen elever kan ha både separasjonsangst og skolevegring <p>Viktig: Helt normalt i 6 årsalder.</p>	<p>Elever kommer ikke på skolen, fordi foreldrene holder dem hjemme.</p> <p>Ulike årsaker:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ fysisk syke foreldre ○ psykisk syke foreldre ○ foreldre vil skjule sitt misbruk, rus ○ foreldrene har behov for praktisk hjelp, som f. eks pass av yngre søsken. ○ omsorgssvikt ○ misbruk ○ barnefordelingssak <p>Foreldremotivert fravær blir sjeldent registret som ugyldig fravær, fordi foreldrene dekker over slike fravær med melding om at barnet er sykt. Dette gjør det vanskelig for skolen å overprøve og blir dermed også vanskelig å kartlegge.</p> <p>Viktig: Tiltak satt i gang for barna, vil ha liten effekt.</p>

Mixed group	Diffuse grunner til fravær
<p>5-9% av elevene har kjennetegn på både skolevegring og skulk.</p> <p>Kjennetegn:</p> <p>Ofte flere alvorlige belastede faktorer innenfor psykopatologien:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ flere sårbarhetsfaktorer ○ ulike former for angst ○ andre psykiatriske diagnoser <p>90% av mixed group har slike diagnoser, mens ca 25% av skolevegrere eller skulkere har det.</p> <p>Viktig:</p> <p>Disse elevene har behov for mer omfattende oppfølging og behandling. De bør kartlegges for psykiatriske diagnoser, slik at de får rett behandling.</p>	<p>Kjennetegn på diffuse plager:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vondt i magen ○ Hodepine ○ Uopplagthet ○ Tretthet <p>I en studie gjort fra 6.-10.trinn sier elevene selv at det er diffuse grunner som er den vanligste årsaken til eget skolefravær (Havik mfl. 2015).</p> <p>Ca 20% av elever som har vært borte en dag eller mer de siste tre månedene, oppgav diffuse plager som grunn.</p> <p>Diffuse plager ble rapportert som fraværsgrunn dobbelt så ofte som sykdom.</p>

Hva betyr det å være syk nok?

- Om foreldre er usikre på om eleven er syk nok til å være hjemme, bør barnet gå på skolen med beskjed om å få gå hjem dersom formen blir verre utover dagen. Som oftest går slike «vondter» over, og eleven blir bedre så fort han/hun kommer seg ut.
- Dersom eleven gjentatte ganger sier at hun/han er syk, kan det være magesvimmel eller hodesmerter som må utredes av lege.
- Elever må holdes hjemme dersom de har **feber og omgangssyke**, men som regel ikke om de har vondt i magen, hodepine eller mild forkjølelse.

Hovedregel for å være hjemme er:

Hensynet til forverring av egen sykdom og risiko for å smitte andre.

3. Forebygging av bekymringsfullt skolefravær

Forebygging handler om å komme i forkant av en uheldig utvikling. Det dreier seg om å forsterke positive faktorer, og utforme universelle tiltak som retter seg mot alle elevene innenfor en skole, et trinn/klasse eller mot utsatte elevgrupper. De forebyggende tiltakene inngår i stor grad som en del av skolens generelle tilrettelegging, slik som f.eks. systemisk arbeid med å utvikle et godt psykososialt miljø og fokus på klasseledelse.

Det finnes en rekke beskyttelsesfaktorer mot alvorlige skolefravær i skolen som system og i relasjonene mellom menneskene som oppholder seg i skolen:

- En positiv skolekultur
- Positive relasjoner
- God klasse- og læringsledelse
- Godt samarbeid mellom skole og hjem
- Gode rutiner i fraværshåndtering og holdninger til skolefravær
- Tilpasset opplæring
- Tidlig involvering av andre instanser

En positiv skolekultur

Skolekulturen påvirker elevenes trivsel og relasjon mellom unge og voksne. I en positiv skolekultur bryr barn og voksne seg om hverandre, samtidig som de voksne er gode rollemodeller for elevene. De har felles verdier, normer og mål, og alle på skolen føler en tilhørighet til disse (Barr & Higgins-D'Alessandro, 2007). Barn og unge som går på skoler der de voksne er opptatt av å se hver enkelt, motivere alle og å være tydelige ledere, vil i større grad trives og være mer motiverte til å gå på skolen.

Positive relasjoner

Barn og unge har et grunnleggende behov for å bli sett, å utvikle seg og å oppleve tilhørighet og mestring. Gode relasjoner mellom voksne og barn er helt sentrale byggeklosser i arbeidet med å skape både trygghet, trivsel og læring. Vanskelige følelser, mistro og negative opplevelser kan hemme læring. Utdanningsdirektoratet skriver at: «Relasjonen ansatt-elev er asymmetrisk. Det er alltid den voksne som har ansvar for å utvikle en positiv relasjon til alle elevene. De voksne må ha høy bevissthet rundt arbeidet med relasjonsbygging til alle elever og i særlig grad til elever som er sårbare» (udir.no).

De voksne skal hjelpe elevene med å regulere følelser og gi dem trøst og hjelp, i tillegg til at de skal være en trygg havn ved utforskning. Den voksne skal være større, sterkere, klokere og god i tråd med verdiene i Trygghetssirkelen (Brandtzæg, Torsteinson & Øiestad, 2019). Trude Havik (2015) finner også at forholdet til medelever er avgjørende for utvikling av skolevegring.

På barnetrinnet er det å bli mobbet en svært stor risikofaktor for fravær relatert til skolevegring, mens det er en moderat sammenheng på ungdomstrinnet. Læreren kan forebygge skolevegring gjennom å arbeide med klassemiljøet, regulere relasjonene mellom elevene og ved å forebygge mobbing.

God klasse- og læringsledelse

Gode relasjoner er viktige, men ikke tilstrekkelig for å skape en god skolehverdag. De voksnes evne til å lede klassen og grupper er like viktig for læring og trivsel, som det relasjoner er. I sin ledelse styrer den voksne den sosiale samhandlingen mellom elevene. En lærer som er tett på elevgruppen, opptatt av å se hver enkelt, motivere og være tydelig leder, har mulighet til å fange opp dynamikken i gruppen tidlig.

Godt samarbeid mellom skole og hjem

Elevenes foresatte er en avgjørende ressurs i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. En forutsetning for godt samarbeid er god kommunikasjon. Når skolen og hjemmet samarbeider og formidler de samme verdiene og de samme positive forventningene til elevene, har det en positiv effekt på trivsel og læring. Samarbeidet mellom skole og hjem er et gjensidig ansvar, men skolen skal ta initiativ og legge til rette for samarbeidet og komme hjemmet i møte med en åpen og positiv holdning. Dette gir gode muligheter for dialog og åpenhet rundt elevens situasjon og eventuelle utfordringer.

Gode rutiner i fraværsføring og holdninger til skolefravær

Skoler som legger vekt på betydningen av tilstedeværelse og har felles holdninger for gode rutiner for registrering og oppfølging av fravær, har ofte en lav fraværspromatikk. For å lykkes med dette, er det viktig at skolen tar fravær på alvor. Skolene i Siljan skal sette fravær som tema på dagsorden i skolens daglige drift.

Dette innebærer at:

- det føres daglig fraværsregistrering
- det skal være jevnlig gjennomgang av fraværet gjennom hele skoleåret
- det tas raskt kontakt med hjemmet når eleven er borte
- fravær er et fast tema på trinnmøter
- «Ingen tid å miste» - Rutiner om nærvær og fravær i skolen er et levende dokument som benyttes i skolehverdagen

Det er avgjørende at alle på skolen har en felles holdning om at tidlig innsats er viktig. Det er skolens ledelse som står ansvarlig for at lærerne fører og har oversikt over bekymringsfullt fravær.

Tilpasset opplæring

Tilpasset opplæring er en viktig beskyttelsesfaktor for utvikling av alvorlig skolefravær, og bygger på kunnskap om og forståelse av eleven både faglig og sosialt. God tilpasset opplæring kan forebygge utvikling av høyt fravær da den tar utgangspunkt i elevens ulike behov, læreforutsetninger og ståsted. En systematisk og vellykket tilpasset opplæring krever at læreren har god innsikt i elevenes faglige og sosiale forutsetninger.

Tidlig involvering av andre instanser

Skolen er den aller viktigste aktøren for arbeidet med skolefravær. I mange tilfeller vil skolen likevel ha behov for bistand fra andre instanser for å få elever med alvorlig skolefravær tilbake til skolen. PP-tjenesten og skolehelsetjenesten vil være aktuelle samarbeidspartnere i førstelinjetjenesten. Nærværsteamet kan også bidra med råd, veiledning og konkrete tiltak. Det bør også vurderes et samarbeid med fastlegen, spesialisthelsetjenesten og barnevernstjenesten. Det er viktig at alle involverte i saken har en forståelse av at problemet eies av alle, både eleven selv, skolen, foresatte og hjelpeapparatet. Alle parter må ta ansvar for å finne en løsning, og bidra til at eleven kommer seg tilbake på skolen.

Skolene må være bevisste på risikofaktorer for skolevegring, og bevisste på tegn på at skolefravær hos en elev er eskalerende. Slik kan skolen få undersøkt bakgrunnen for fraværet så tidlig som mulig, og sette inn tiltak og gi støtte til eleven på et tidlig stadium. Skolehelsetjenesten bør også involveres for å avklare om det finnes helserelevante eller psykososiale årsaker til fraværet.

4. Hva gjør du – trinn for trinn?

God rutiner for registrering og oppfølging av fravær er viktig for å fange opp elever med høyt skolefravær og for å synliggjøre for elever og foresatte at skolen prioriterer nærværarbeid. Tett samarbeid og hurtig igangsetting av tiltak er vesentlig. Det er derfor utarbeidet en trinnplan, i tråd med BTI-modellen, for hvordan skolen skal håndtere bekymringsfullt skolefravær. Planen skal bidra til å forebygge og å fange opp bekymringsfullt skolefravær tidlig, for raskt å kunne igangsette tiltak.

Kartlegging

Kartlegging er viktig for å kunne iverksette gode tiltak, men er også et tiltak i seg selv da dette fungerer relasjonsbyggende mellom eleven og skolen, og skolen og foresatte.

” Det er vesentlig at den unge får være med på å utvikle tiltak.

Det er viktig å kartlegge både utløsende og opprettholdende faktorer som blant annet læringsmiljø, sosial kontekst, barnets forutsetninger og helsesrelaterede årsaker.

Kartleggingen handler om å forstå barnets situasjon i et helhetsperspektiv. Hvis en har gjort «alt» og ingenting virker, skyldes det at tiltakene ikke er tilpasset grunnene til fraværet eller at opprettholdende faktorer gjør at tiltakene ikke virker som tiltenkt.

Tiltakene kan kreve for mye av eleven eller tiltakene er ikke prøvd lenge nok sammen med støtteapparatet rundt (familie, skole og hjelpetjenester).

SENTRALT I OPPFØLGINGEN

Høy intensitet på tiltakene

Hjemmeundervisning anbefales ikke, da dette kan være med på å opprettholde fraværet. Opplæring i hjemmet tilbys kun etter grundige og tverrfaglige vurdering

Fritak fra opplæring anbefales ikke

Bytte av skole anbefales sjeldent

DERSOM ELEVEN ER MYE BORTE

Fortsett med å ha direkte kontakt med eleven

Send ukeplaner og arbeidsoppgaver til eleven og foresatte

Sørg for at det er kontakt mellom elever i klassen og eleven som er mye borte

Sørg for at en voksen fra skolen med relasjon jevnlig tar direkte kontakt med eleven – reis gjerne hjem til eleven

Skolens fravær rutiner		Ansvar: Kontaktlærer og faglærere	<ul style="list-style-type: none"> Daglig fraværregistrering. Foresatte gir beskjed ved alle typer fravær. Skolen kontakter foresatte samme dag dersom eleven ikke er på skolen, og det ikke er gitt beskjed.
Trinn 1 Bekymring for elevens fravær	Trinn 2 Fortsatt bekymring	Trinn 3 Nærværsteam	
Ansvar: Kontaktlærer og faglærere	Ansvar: Skolens ledelse/TPO-team	Ansvar: Ledelsen ved skolen og nærværskoordinator	
Ved fravær over 10 % som ikke skyldes kjent sykdom, eller der eleven strever med å komme/være på skolen.	Kontaktlærer informerer ledelsen om fraværet, og innbenter samtykke fra foresatte for oppmelding til TPO-team (skjema).	Skolen sender henvisning til nærværsteamet (skjema). Samtykke til bruk av stafettlogg og samtykke generelt legges ved oppmeldingen.	
Informasjon: <ul style="list-style-type: none"> Når fraværet når fraværsgrensen skal kontaktlærer snakke med elev og foresatte samme dag, og vurdere sammen om det er behov for et møte. Hvorvidt bekymringen skal drøftes med eleven selv, vurderes ut fra alder og utvikling. Elever på ungdomstrinnet skal alltid inkluderes ved bekymring. I noen tilfeller har fraværet en forklaring som betrygger kontaktlærer om at det ikke vil bli et videre problem. Saken avsluttes. Dersom kontaktlærer og/eller foresatte er bekymret for videre fravær, skal det gjennomføres en kartleggingssamtale. Nærværsteamet kan kontaktes for støtte og veiledning 	Møte: <ul style="list-style-type: none"> Skolen innkaller foresatte og eventuelt eleven innen 1 uke etter mottatt henvisning til TPO-team. Skolens ledelse, kontaktlærer, sosiallærer, miljøterapeut og helsesykepleier deltar på møtet. Fravær og iverksatte tiltak evalueres. Ny kartlegging vurderes. Nye tiltak defineres i samarbeid med elev og foresatte. Bruk stafettlogg. Nærværsteamet kan kontaktes for støtte og veiledning. 	Møte: <ul style="list-style-type: none"> Skolen innkaller nærværsteamet til samarbeidsmøte med foresatte og eventuelt eleven i løpet av 2 uker etter kontakt er etablert. På første møte gjennomføres eventuelle nye kartlegginger av ressurser og hjelpebehov. Det utarbeides tiltak på bakgrunn av kartleggingen. Elevens stemme MÅ høres i videre arbeid. Dette kan gjøres på flere måter, se verktøy. Evaluerings av tiltak og ansvar for eventuelt videre oppfølging av tiltakene fordeles. Bruk stafettloggen. Kontakten med nærværsteam opprettholdes til eleven ikke lenger har bekymringsfullt fravær. 	
Kartlegging og tiltak: <ul style="list-style-type: none"> Kontaktlærer gjennomfører samtaler med elev og foresatte Skolen gjennomfører årsaks-kartlegging av elevens fravær (bruk kartleggingsverktøy). Eleven forteller hva han/hun mener skal til for at fraværet reduseres. Bli enige om konkrete tiltak og fordel ansvar (se tiltaksbank i verktøykassa). Bruk stafettlogg. Tiltak for både elev, skole og hjem er anbefalt. 	Tidsperspektiv: <ul style="list-style-type: none"> Skolen innkaller foresatte og eventuelt eleven innen 1 uke. Nytt møte med elev, foresatte og andre samarbeidsparter avtales innen 3 uker - evaluering av tiltak Dersom kontaktlærer og/eller foresatte er bekymret for videre fravær, gå til trinn 3	Videre møter: <ul style="list-style-type: none"> Avtales fra gang til gang. Behov for annen bistand: <ul style="list-style-type: none"> Eventuell hjelp fra andre instanser/tjenester vurderes fortløpende 	
Tidsperspektiv: <ul style="list-style-type: none"> Samtaler med eleven og foresatte holdes umiddelbart. Avtal nytt møte etter 3 uker for evaluering av tiltak. Ved fortsatt bekymring, gå til trinn 2. 		Videre tiltak: <ul style="list-style-type: none"> Ved fortsatt bekymring etter 3 måneder med tiltak og samtykke fra foresatte, drøftes saken i kommunens tiltaksteam. Det vurderes kontakt med Oppfølgingstjenesten for ungdom på 10. trinn. 	

Nærværsteam

Siljan kommune har etablert et tverrfaglig team som kan bistå skoler med råd og veiledning i saker om bekymringsfullt skolefravær. Følgende instanser er en del av teamet:

- Psykisk helsetjeneste
- PP-tjenesten
- Helsesykepleier
- Barneverntjenesten
- Sosiallærer ved barneskolen
- Miljøterapeut ved ungdomskolen
- Ungdomsveileder i NAV
- Nærværskordinator

Andre tjenester som barnehage, psykomotorisk fysioterapeut og folkehelsekoordinator kan kalles inn ved behov.

Nærværsteam er en del av satsingen på tidlig intervensjon ved bekymringsfullt skolefravær og vil ha arbeidsoppgaver innenfor de ulike instansers mandat. Utgangspunktet vil være kortvarig intervensjon der målet er å bistå hjem og skole slik at eleven kommer tilbake på skolen. Nærværsteam skal innen 2 uker etter henvisning er sendt, kunne delta i et samarbeidsmøte. Dersom skoler har spørsmål knyttet til bekymringsfullt skolefravær, kan saker drøftes anonymt med medlemmer av nærværsteamet.

Barneverntjenesten

Ved bekymringsfullt skolefravær kan barnet og familien ha behov for hjelpetiltak gjennom barneverntjenesten. Foresatte kan selv ta kontakt for å få hjelp, eller i samarbeid med skolen. Dersom det er mistanke om alvorlig omsorgssvikt, eller et barn viser alvorlige atferdsvansker, har alle ansatte ved skolen en personlig plikt til å melde bekymring til barneverntjenesten.

Barneverntjenestens retningslinjer presiserer at når foresatte ikke sørger for at barnet går på skolen, kan dette regnes som utdanningsmessig omsorgssvikt (NOU 2012:5). Ved langvarig alvorlig skolefravær må skolen vurdere om de skal melde til barneverntjenesten, uavhengig av om det foreligger andre bekymringer.

Tiltaksteam

Tiltaksteam barn og unge kan bli koblet inn når det er behov for flere tjenester. De ulike tjenestene som blir koblet på har enten en oppfølgingsrolle eller en rolle i å levere tiltak. Teamet tar en vurdering om det er behov for tverrfaglig innsats, samt hvem som eventuelt skal delta. Foresatte må samtykke til å saken blir tatt opp i tiltaksteam, og de kan inviteres til møtene.

Oppfølgingstjenesten (OT)

Oppfølgingstjenesten har ansvar for å følge opp ungdom fra 16-21 år, med rett til videregående opplæring, som ikke er i opplæring eller arbeid. De skal gi råd og veiledning om utdannings- og yrkesvalg, og gir tilbud om opplæring, arbeid eller annen sysselsetting. Oppfølgings-tjenesten samarbeider med fylkes-kommunale instanser, og med kommunale og statlige samarbeids-partnere som NAV.

Andre tjenester

Ved bekymring for alvorlige psykiske lidelser eller ved omfattende konflikter mellom foresatte skal det henvises til barnevern, barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling eller familievernkontoret.

Lowverk

	Ansvarsområder	Relevant lovverk
Skole	<ul style="list-style-type: none"> • Barn og unge har rett til offentlig grunnskoleopplæring. • Barn og unge har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Skolen skal legge til rette for et skolemiljø som fremmer læring og trivsel og som er trygt for elevene. • Den enkelte elev har rett til tilpasset opplæring. • Skolen skal høre og ta hensyn til barnets stemme. • Skolen skal sørge for samarbeid med hjemmet. • Tiltak knyttet til alvorlig skolefravær stiller krav til bl.a. skriftlighet, begrunnelse, underretning og utredning. • Ved alvorlig skolefravær skal rektor fatte enkeltvedtak i henhold til relevant lovverk. • Skolens ansatte plikter å melde fra dersom de er vitne til at elever ikke har det bra på skolen. Ansatte kan straffes med bøter dersom de forsømmer dette ansvaret. 	<p><i>Opplæringsloven § 2-1</i> <i>Opplæringsloven kap. 9A</i> <i>Opplæringsloven §§ 1-1 og 13-3d</i> <i>Barnekonvensjonen artikkel 12 og</i> <i>Forvaltningsloven § 17</i> <i>Forvaltningsloven §§§§ 17, 23, 24 og 27</i> <i>Opplæringsloven kap. 9A</i> <i>Opplæringsloven kap. 9A</i></p>
Hjem	<ul style="list-style-type: none"> • Barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Foresatte kan straffes med bøter dersom de forsømmer dette ansvaret. • Foresatte har ansvaret for å sørge for at deres barn får utdanning etter deres evner og forutsetninger. • Foresatte må levere skriftlig melding til skolen hvis en elev er fraværende, og søke om permisjon ved ønske om at elever skal være fraværende fra skolen utenom angitte ferier. 	<p><i>Opplæringsloven § 2-1</i> <i>Lov om barn og foresatte §30</i> <i>Opplæringsloven § 2-11</i></p>
Elev	<ul style="list-style-type: none"> • Barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. • Fravær kan få konsekvenser for ordenskarakteren. • Fravær føres på vitnemålet. 	<p><i>Opplæringsloven § 2-1</i> <i>Opplæringsloven § 3-5</i> <i>Opplæringsloven § 2-11</i> <i>Forskrift til opplæringsloven § 3-41</i></p>

Kilde: Bærum kommunens fraværstrutiner- Tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid

Referanser

Barr, J. J. & Higgins-D'Alessandro, A. (2007). *Adolescent empathy and prosocial behavior in the multidimensional context of school culture*. J Genet Psychol. 2007

Brandtzæg, I. Torsteinson S. & Øiestad G. (2019). *Se eleven innenfra. Relasjonsarbeid og mentalisering på barnetrinnet*. Oslo: Gylden Akademisk.

Bærum kommune (2018). *Fravær rutiner. Tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid*.

Drammen kommune (2016). *Bekymringsfullt skolefravær. Veileder for tidlig intervensjon og tverrfaglig samhandling i Drammen kommune*.

Færder kommune (2019). *Veileder for tidlig innsats og tverrfaglig samhandling i Færder kommune*.

Grøholt, B. Sommerchild, H. & Garløv, I. (2008). *Lærebok i barnepsykiatri*. Oslo: Universitetsforlaget.

Havik, T. (2017). *Skolefravær. Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Ingul, J.M. (2005). *Skolevegning hos barn og ungdom I: Barn i Norge 2005. Se meg! Årsrapport om barn og unges psykiske helse, voksne for barn*.

Ingul, J.M. (2011), referert i fremlegg av Grønvold, H. Bodø 21.10.2014

Kearney, C.A. (2001). *School Refusal Behaviour in Youth: A Functional Approach to Assessment and Treatment*, N.N, Washington D.C: American Psychological Association.

Kearney C. & Silverman W. (1996). The evolution and reconciliation of taxonomic strategies for school refusal behavior, i *Clinical Psychology: Science and Practice*, 3(4), 339-354.

NOU 2012: 5 (2012) *Bedre beskyttelse av barns utvikling- ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Departementenes servicesenter. Informasjonsforvaltning.

Oslo kommune (2009). *Skolevegning. En praktisk og faglig veiledning*. Utdanningsetaten.

Utdanningsdirektoratet (2019). *Tiltak for å bedre relasjoner*. Hentet 15.02.21 fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/tiltak-skolemiljo/skolemiljotiltak-relasjonsarbeid/#voksnes-ansvar-for-relasjoner>

SILJAN KOMMUNE

Tlf: 35 94 25 00

Besøksadresse:

Sentrumsveien 105
3748 Siljan

Postadresse

Pb. 16
3749 Siljan

e-post: post@siljan.kommune.no

